

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

ΤΟΥ Κ. ΣΤΑΜ. ΣΤΑΜ.

ΤΟ ΚΟΥΜΠΙ

— Κουμπί;

— Όρ-νò-κουμπί;

Όπως θά έλεγε ο Σαίξπηρ, εάν ζούσε σήμερα, ή ο Νίκος ο Μπατάκας, προλετάριος διανοούμενος, έχων διαφόρους ιδέας περί καθεστώτων άστικών, κοινωνικών ρυθμών και ταξικής ισορροπίας.

Ό Νίκος ο Μπατάκας, παραδείγματος χάριν, δέν έχωνε την τάξι και την εύρρυθμία. Ός προλετάριος διανοούμενος πού ήτο και άπόφοιτος του Γυμνασίου με πέντε και μισό, τρίς άπορριφθείς στη Λογική και την Ψυχολογία, δις στα Έλληνικά και άμέτρητες φορές στην Ίστορία και στη Γεωγραφία, είχε την ιδέα ότι ή άταξία ή άτομική και τό χάος τό κοινωνικών, είνε δυνάμεις προδημιουργικές, άπό τις όποιες θά άναπηδήσει ο νέος κόσμος, ο γερός, ο δίκαιος και ο δυνατός.

Με τις πεποιθήσεις τό λοιπόν αυτές και άλλας τού-αύτας και παραπλησίας, πώς να μη μισή τη σημερινή σύνθεσι την κοινωνική, και πώς να μη κάθεται ξαπλωμένος σ' ένα καναπέ, άπό τό πρωί ως τό βράδυ, σκεπτόμενος τη νέα του κόσμου χαραυγή, περιφρονών κάθε πρᾶγμα ένσαρκο και άσαρκο, έμψυχο και άψυχο, δίποδο ή πολύποδο, πού κάνει τη δουλειά του τακτικά και ήσυχα, χωρίς αξιώσεις και χωρίς αιτήματα και δέν αφήνει, με την ύποταγήν του αυτήν, τον κόσμο, την κοινωνία, τον λαό, να εξελιχθή και να προοδεύσει;...

Έμενε λοιπόν, άπό τό πρωί ως τό βράδυ ξαπλωμένος στον καναπέ, αναλογιζόμενος ύλα αυτά και άναμένων τον θεϊον του, τον Μπαρμπα-Ανδρέα, έναν άνθρωπο καλόν και εργατικόν, πού τον συντηρούσε, «ένα κουρδισμένο καρραγκιόζη», όπως τον άποκαλούσε, για την ταξι και τη φιλεργία του. Ό Νίκος ο Μπατάκας περίμενε να τον διόρισι ή θεϊός του πουθενά, να πάρη έναν άντάξιον αυτού μισθό, και να μένη πάντα ξαπλωμένος, σκεπτόμενος την ανθρωπότητα και την εξέλιξί της.

Και ο θεϊός, ήλθεν επί τέλους, μιá ήμέρα, πρόσχαρος και βιαστικός.

— Νίκο, δόξα σοι ο Θεός! Σκοτώθηκα, μά πέτυχα!... Πήγα σ' ύπουργούς, πήγα σέ πρωθυπουργούς, πήγα σέ Τράπεζες, κλαύτηκα, μά θρήκα, επί τέλους!... Μιά θέσι καλή στην Τράπεζα. Στην αρχή θά παίρνης δυό χιλιάδες πεντακόσιες. Κι' έπειτα θά προαχθής. Η θέσις μόλις χήρεψε προχθές... Ό Δροσόπουλος, μου έδωκε τον λόγο της τιμής του. Στις τρεις όμως σήμερα πρέπει να είσαι εκεί... Τ' άκούς; Άκριβώς στις τρεις... Γιατί ο άνθρωπος θά πάη στα λουτρά και θιάζεται να φύγη. Έπειτα ή θέσις είνε ένα γραφείο κάτω στα χρηματοκιβώτια κοντά και ή δουλειά είνε τέτοια, πού δέν μπορεί να μένη άδειανή!... Έπείγεται πρὶν φύγη να την συμπληρώση... Τ' άκουσες; Μη χασομεράς... Η ώρα είνε δώδεκα και μισή. Έχεις καιρό να ντυθής, να ξυρισθής, να φορέσης τα καλά σου... Τ' άκουσες; Η Τράπεζα θέλει άξιοπρέπεια!... Ν' αλλάξης και πουκάμισο, τ' άκούς; Μη πᾶς έτσι όπως είσαι, σαν λέτσος... Κι' άκουσε: Με τό ρολόι γκιόστο, στις τρεις να είσαι εκεί... Ούτε μινούτο να μη λείψης. Δέν θά σε περιμένη ο κύριος τμηματάρχης, γιατί θά φύγη... Άφησε πού είνε κίνδυνος να μάς πάρη τη θέσι κανέννας άλλος!...

Αυτά ειπε ο θεϊός κι' έφυγε, γιατί ειχε τη δουλειά του.

Ό Νίκος τεντώθηκε τεμπέλικα.

— Άι στην όργη, ειπε. Είνε κοινωνία τούτη, να πάη να δουλέψη ένας προλετάριος διανοούμενος, άντι να του την φέρνουν τη δουλειά, μέσα σ' έναν άσημένιο δίσκο, έδω στον καναπέ; Έν τούτοις όμως, άς ύπομείνω ως να έρθη ή «μεγάλη ήμέρα». Άνάγκη και θεοί πείθονται! όπως έλεγε και ο Μπερτόδουλος. Η μήπως δέν τόπε ο Μπερτόδουλος; Όχι, όχι, ο Μπερτόδουλος τό ειπε, πού ήτανε κι' αυτός πτωχός και προλετάριος!

Πλύθηκε, ξυρίστηκε, έβγαλε τα καλά του και ντύθηκε. Πέταξε τό παλιό του τό πουκάμισο, θρήκε ένα καινούργιο, και άναζήτησε κι' ένα λευκό κολλάρο.

Η ώρα πειά θά ήταν μιáμιση.

— Όρίστε τώρα, εγώ ο Νίκος ο Μπατάκας, θά γίνω και ήθοποιός, έλεγε. Ντύνομαι για να θγῶ να παραστήσω τον ύποτακτικόν!... Κι' έπειτα, είνε να μη την συχαινεται κανεις αυτή την κοινωνία!...

Στερέωσε τό κολλάρο του άπάνω στο καινούργιο του πουκάμισο και γύρισε να πάρη τα κουμπιά, τα ξενοκούμπια, πού κατά συνήθειαν, τα πετούσε κάθε βράδυ άπάνω στον κομό.

— Που στην όργη να είνε τα κουμπιά; άναρωτήθηκε.

Κυττάει έδω, κυττάει εκεί, κυττάει στο κομοδίνο, στα συρτάρια, κάτω χαμηλά, στο πάτωμα, κάτω άπό τό κρεβάτι, στο γιλεκιού τις τσέπες, μήπως τα έχωσεν εκεί άπό της άταξίας την άγάπη. Πουθενά!...

— Βρέ, πού να πάρη ο διάβολος!

Ψάχνει ακόμα άπ' έδω, ψάχνει άπ' εκεί, αλλά δέν υπάρχουν πουθενά.

— Μά εγώ, έδω τα είχα αφήσει. Τό θυμούμαι αυτό καλά!...

Και όμως δέν ήτανε εκεί. Λείπαν και τα δύο. Και εκείνο πού πιάνει τό κολλάρο άπό πίσω και εκείνο πού τό πιάνει άπό μπροστά.

Παίρνει μιá σκούπα, τη σούρνει άπό κάτω άπό τα έπιπλα, θγάζει του κόσμου τη σκόνη, ξεσηκώνει τα στρωσίδια και τέλος θρίσκει τό ένα. Ήταν άπό κάτω άπό τό χαλί.

— Που στην όργη, ήρθε και κρύφθηκε, τό άθλιο!

Η ώρα όμως ειχε προχωρήσει, σαν να έκάλπαζε. Ήτανε δυό παρά πέντε.

Βρέθηκε τό ένα, αλλά τό άλλο, τό έμπροστινό κουμπι, ήταν άδύνατο να βρεθή. Έγινε άνω-κάτω τό δωμάτιο, άναποδογυρίστηκαν τα έπιπλα, άδειασαν τα κομμά, άδειασαν τα συρτάρια. Η άταξία και ο προδημιουργικός ο συμφορμός, βασίλευε εκεί μέσα, αλλά τό κουμπι δέν θρισκόταν πουθενά.

— Έπί τέλους, ειπεν ο Νίκος ο Μπατάκας, μιá πού θρήκα τ' άπό πίσω, τό πρᾶγμα διορθώνεται. Θα σφίξω και θα συγκρατήσω τό κολλάρο με τον λαιμοδέτη μου κι' έτσι διορθώνεται τό πρᾶγμα!...

Άλλά μόλις έσφίξε τό λαιμοδέτη, τό κολλάρο ξεφυγε άπό μπρός και σηκωθήκανε ή δυό άκρες του και άνέβηκαν άπάνω άπό τό σαγῶνι, ως τη μύτη του.

Έδωσε-πήρε, τίποτα. Τσαλακώθηκε και τό κολλάρο.

— Έχω ακόμα ένα, εύτυχώς! μουρμούρισε.

Άλλά χωρίς κουμπι, πώς θά σταθῆ κι' αυτό;

Ξανάρχισε να ψάχνη. Να ψάχνη άπό δῶ, να ψάχνη άπό κεῖ. Μέσα στο νιπτήρος τό νερό, μέσα στα άποπλύματα του βάζου, μέσα στις λεκάνες. Τίποτε! Όλα χυθήκαν καταγής. Τό πατωμα εγινε ποτάμι.

Η ώρα προχωρούσε. Δυό και μισή!

Άρχισε ν' άγανακτῆ. Να τρέμη. Να στενοχωρηθῆ. Μιά νευρική κατάστασις τον έπιασε! Του ήρθε, αν ήταν δυνατόν, να γκρέμιζε τό σπίτι. Ρίχτηκε άπάνω στα έπιπλα, έβγαλε τό κρεβάτι, τό στρώμα, τα μαξιλάρια, τα κομοδίνα, τα παπλώματα. Τράβηξε τη σιφονιέρα στο μπαλκόνι. Τίναξε χαλιά, έχυσε νερά, άναποδογύρισε λεκάνες. Πέσαν οι τενεκέδες άπ' τη σκάλα, κροτώντας ξεκουφαντικά.

Μά τό κουμπι δέν θρισκότανε.

Κάπου ήταν κρυμμένο τό άθλιο, άπό κάπου θά τον κυττάζε ειρωνικά, με τό χρυσωπό ματάκι του!... Κάπου. Άλλά πού;

Δέν έμεινε πειά τίποτα μέσα στην κάμαρη, παρά μιá εικόνα του... Μπρουσίλωφ, δῶρο κάποιου όμοιδεάτου του — πού τον έκύτταζε κι' αυτή, σαν να τον κορόιδευε, με μιá στολή γεμάτη άπό κουμπιά, μεγάλα και μικρά, σαν να τα ειχε βάλει επί τούτου.

— Ά, τό άτιμο!... Άν τόβρω θά τό σπάσω! Καλά δέν τό χώνευα ποτέ!... Ένα τιποτένιο πρᾶμα, να θασανίζη έναν σαν κι' έμένα!

Και είνε αλήθεια, πώς όχι μονάχα δέν τό χώνευε, μά και τό περιφρονούσε. Κάθε ήμέρα ειχε καυγάδες μ' αυτό!... Μά τό Θεό, πού άνυπόφορο πλάσμα στον κόσμο και θασανιστικό, δέν ύπάρχει άπό τό μπροστινό κουμπάκι του κολλάρου!... Θα νόμιζε κανεις πώς

— Παρεκάλεσα διευθυντάς, έπιθεωρητάς και τμηματάρχας!... Όλοι με κύτταζαν ψυχρά.

— Άκουσες; Στις τρεις πρέπει να είσαι εκεί, του ειπεν ο θεϊός του ο Μπαρμπααντρέας.

τώφκιασε ο διάολος, για να βασανίζει τους ανθρώπους. 'Αθλία και έλεεινή εφεύρεσις της κοινωνίας των άστων. Μά να όμως, έπου φορεί και ο Μπρουσίλωφ. Μά ο Μπρουσίλωφ είναι άλλο, ο Μπρουσίλωφ είναι στρατηγός, ενώ ο Νίκος ο Μπατάκας ήταν κοινωνιολόγος!... "Αχ! τί τραβούσε κάθε πρωί που πήγαινε να βάλει το κολλάρο!...

"Άλλοτε ήταν ανυπότακτο και δεν ήθελε να πιάσει το κολλάρο, ο Νίκος ο Μπατάκας, το έβιαζε, κι' αυτό του έσπαζε τα νύχια. "Άλλοτε ξεπιανόταν και κυλούσε μέσα στη φανέλλα του, και έπεφτε ως κάτω, ως το παντελόνι, και τον ανάγκαζε και πάλι να γδυθής. Και όταν το έσφιγγε, τον χτυπούσε στο λαιμό και του έκανε ένα σημάδι στο μήλο του 'Αδάμ, που τον βασάνιζε... Μά, επί τέλους, όλα αυτά περνούσαν, αλλά σήμερα;

Σήμερα που κινδυνεύει το ψωμί του και το μέλλον του; Τότε ο Νίκος ο Μπατάκας, συνήλθε λίγο και σκέφθηκε:

— Πόσο ή τύχη των ανθρώπων, μερικές φορές, είναι κρεμασμένη σ' ένα τίποτα!...

"Όλη η κοινωνιολογία του, η νέες θεωρίες, η νέες ή ιδέες, όλη η σοφία της μόδας και της εποχής, όλα τα κοσμοσωτήρια κηρύγματα, όλα τα ανθρωπικά για την ανθρωπότητα διδάγματα, όλα τα μεγάλα παραγγέλματα των μεγάλων διδασκάλων της πρωτοπορίας, όλοι οι μεγάλοι νόες, που έγκυμονούν τον κόσμο που θα γεννηθής, δεν μπορούνε τη στιγμή αυτή ν' αντικαταστήσουν ένα παληοκουμπάκι, άθλιο και περιφρονημένο των πενήντα λεπτών!...

— Μά που να είναι, επί τέλους; αναρωτήθηκε.

Δεν έμεινε, μέσα στο δωμάτιο, παρά μονάχα η βιβλιοθήκη.

— 'Εκεί θα είναι, είπεν ο διανοούμενος.

Κι' άρχισε να πετάει τα βιβλία κάτω, όλους τους σοφούς τους συγγραφείς και τους μεγάλους κοινωνιολόγους. 'Αλλά το κουμπί δεν ήταν ούτε εκεί, ούτε στην έταξέρα με τα λίγα «μπιμπελώ», που σκορπιστήκανε στο πάτωμα, σαν σπόροι των νέων ιδεών της άταξίας. Τίποτα, τίποτα δεν ήταν εκεί, παρά μονάχα μια «παραμάννα»!

— 'Εσώθην! είπεν, σαν την είδε ο διανοούμενος. Θα πιάσω από πίσω με την «παραμάννα» του τη το κολλάρο μου με το πουκάμισο, και το πισινό κουμπί θα το χρησιμοποιήσω από μπρός.

'Αλλά το κάρφωμα, έτσι νευρικά, μάλιστα, καθώς γίνηκε, ήτανε στραβό, και μόλις τράβηξε την άκρη του κολλάρου, ο Νίκος, για να το Ισιώση, το πουκάμισο ξεσχίσθηκε. Τρομαγμένος, μη χάσει και το μοναδικό του πουκάμισο, έσπευσε να ξεπορπείσει την παραμάννα.

Το ρολοί έκάλπαζε, η ώρα έφευγε με ταχύτητα, σαν να την κυνηγούσαν...

'Ο Νίκος ο Μπατάκας, έμεινε σκεπτόμενος, κρατώντας από το ένα χέρι το πουκάμισο και από το άλλο το κολλάρο, σαν άπελπισίας άγαλμα!

'Εξαφνα, συνήλθε, άνεπήδησε κι' έδωσε μια με το χέρι στο κεφάλι του.

— Μωρέ κουτός που είμαι!... Και δεν πάω ν' αγοράσω ένα κουμπί από τον φιλικαντζή, 'δω κάτω!...

Και πήρε στο ένα χέρι το πουκάμισο, το λαιμοδέτη, το κολλάρο και από το άλλο το σακκάκι του.

Μά το έμπορικάκι ήτανε κλειστό.

Πάει στο διπλανό, κλειστό κι' εκείνο!

'Η ώρα χτυπούσε πλέον τρεις.

"Όλο το αίμα του κορμιού του είχε πλέον άνεβή στού Νίκου του Μπατάκα το κεφάλι. Μιά ζάλη μεγάλη, του φάνηκε ότι τον έπιασε και τα σπίτια τα είδε, γύρω, να χορεύουν!

— Για ένα κουμπί! ένα πραγματάκι τιποτένιο, να χάνη αυτός τη θέσι, το μέλλον, το μισθό, την ευτυχία του και την αποκατάστασί του!...

Και είδε, για μια στιγμή, διωρισμένον τον έαυτό του πίσω από της Τραπεζής το «γκισσέ», να δίνει και να παίρνη λίρες: ο κόσμος να τον τιμά και να τον προσκυνά, κι' αυτός να καμαρώνη, να καμαρώνη, να προάγεται, και όλο ν' άνεβαίνει και όλο να προάγεται.

Και όλα αυτά θα τα χάσει τώρα για ένα κουμπί!... "Ένα παληοκουμπί!... "Ένα τιποτένιο, είπαμε, πράγμα, που το περιφρονούσε πάντοτε, γιατί έκανε χωρίς αίτήματα και άξιώσεις, τη δουλειά του, και δεν το πρόσχε ποτέ, παρά μονάχα όταν τούπεφε ή όταν

του δάγκωνε το χέρι!

Και τότε διησάνθη την άξια των πραγμάτων και την χρησιμότητα όλων των ειδών, που περιστοιχίζουσε την ύπαρξί μας!...

Καλός και ο Μπρουσίλωφ, καλός κι' ο Μάρξ και ο 'Ισπανός ο 'Αθάνας, καλές και ή μεγάλες ή ιδέες, αλλά πιο χρήσιμο είναι το τιποτένιο το κουμπί.

'Αλλά και τότε κατενόησε και την κακίαν των πραγμάτων της ζωής, την δυσανάλογον προς το μέγεθος των.

Τί αγαθώτερον μιας μεγάλης γλυκοκολοκύθας, αλλά και τί δριμύτερον ενός κόκκου σιναπιού;...

'Η μεγάλη γλυκοκολοκύθα ήτανε αυτός και του σιναπιού ο κόκκος, το κουμπί του!...

"Α, όχι!... "Όχι!... Δεν θ' αφήση έτσι να χαθή ή τύχη του!... Θα την πιάση από τα μαλλιά και θα την νικήση.

Και φώναξε ένα ταξί.

— Πήγαινε γρήγορα σε ένα έμπορικό και ξείπειτα στην τάδε Τράπεζα, χωρίς να χάσης ώρα.

Μά όλα τα έμπορικά ήτανε κλειστά. Πήγαν από δω, πήγαν από κεϊ. Κλεισμένα. Και ή ώρα χτυπούσε τρεις και μισή.

— Καλοκαίρι, μεσημέρι, δεν θα άνοιξουν παρά μονάχα στις τέσσερες, είπεν ο σωφέρ. Κανένα δεν θά θρούμε άνοιχτό.

— Χτύπα, σπάσε ένα, για ν' άνοιξη!

— 'Απαγορεύει ή άστυνομία. 'Εφαρμόζονται οι νόμοι. Πρέπει ο εργαζόμενος ν' άναπαυθής!... είπεν γυρίζοντας προς τον επίβάτην ο σωφέρ.

— Και τώρα!

Μά ξαφνικά διέκρινε πως ο σωφέρ φορούσε μονάχα ένα πουκάμισο, χωρίς κολλάρο, πιασμένο με ένα «ξενόκουμπο» του φωκόλ.

— Σώθηκα, φώναξε ο Νίκος ο Μπατάκας. Είναι μεγάλος ο Θεός. Πάρε είκοσι δραχμές, σωφέρ, και δός μου το κουμπί σου!... Κι' ενώ έγω θα ντύνωμαι, συ θάλε ταχύτητα, όσο μπορείς, την πρώτη, να φθάσουμε στην Τράπεζα.

Χτυπούσε τέσσερες ή ώρα.

— Το γραφείο του κυρίου τμηματάρχου;

— Δεξιά σκάλα, επάνω, δεύτερη πόρτα άριστερά, του είπεν ο κλητήρας, κυττάζοντας περιέργα τον άναμμένο και άναστατωμένο τουτον άνθρωπο.

'Εχτύπησε την πόρτα.

— 'Ο κ. τμηματάρχης;

Τόν δέχθηκε ένας γραμματεός.

— Τί θέλετε;

— "Εχω ένα μπιλλιετάκι.

— Δεν είναι μισή ώρα που έφυγε για τα λουτρά, ο κ. τμηματάρχης.

— Και ή θέσις που υποσχέθηκε στο θείο μου;

— "Α, είσθε σεις; Σας περιμένε από τις δύο έως τις τρισήμιση.

'Ηταν βιαστικός. Θα έφευγε το τραίνο. Σάν είδε που δεν ήρθατε, την έδωσε σε άλλον...

"Όταν ο Νίκος ο Μπατάκας, γύρισε στο δωμάτιό του, βρήκε τη γυναίκα που πήγαινε και του συγύριζε την κάμαρα, να προσπαθής να βάλει σε κάποια τάξι την προδημιουργική εκείνη άταξία και τον χαλασμό.

'Απάνω-άπάνω, στού κρεββατιού τα στρώματα, είχε άπλώσει το παληό του το πουκάμισο, θρεγμένο καθώς ήταν από τα νερά για να στεγνώση. Και στην κουμπότρυπα του λαιμού, την μπροστινή, στη θέσι του, ήταν το κουμπάκι που ζητούσε, σαν να τον κύτταζε με το κίτρινο ματάκι του, το γυαλιστερό, με κάποια εϊρωνεία. Το είχε λησμονήσει να το βγάλει, σαν άλλαξε πουκάμισο και ούτε σκέφθηκε να το ζητήση εκεί, όπου μπορούσε και να ήταν.

Του ήρθε να το πατήση, να το λιώση...

Μά δεν τόκαμε! "Επεσε και πάλι στον καναπέ, μα όχι εξαπλωμένος, όπως άλλοτε. "Επεσε σαν τσακισμένος, τ' άπίστομα και άρχισε να κλάιη...

ΣΤΑΜ. ΣΤΑΜ.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

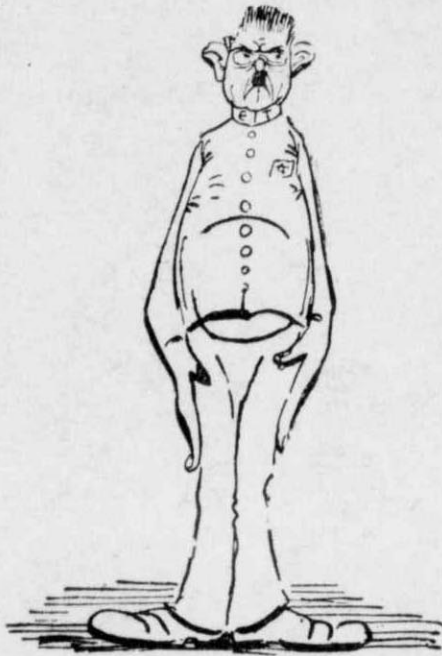
'Η βία είναι του διαβόλου, ή ύπομονή του ανθρώπου.

* * *

Για ν' αγαπηθής κανείς, πρέπει να ξέρη ν' αγαπήση.

* * *

'Η έλεημοσύνη είναι προσευχή στο Θεό.

— Δεξιά σκάλα, δεύτερη πόρτα άριστερά, του είπεν ο κλητήρας.

Στον καναπέ του εξαπλωμένος πάντα, μέσα στην άταξία και την άκαταστασία.